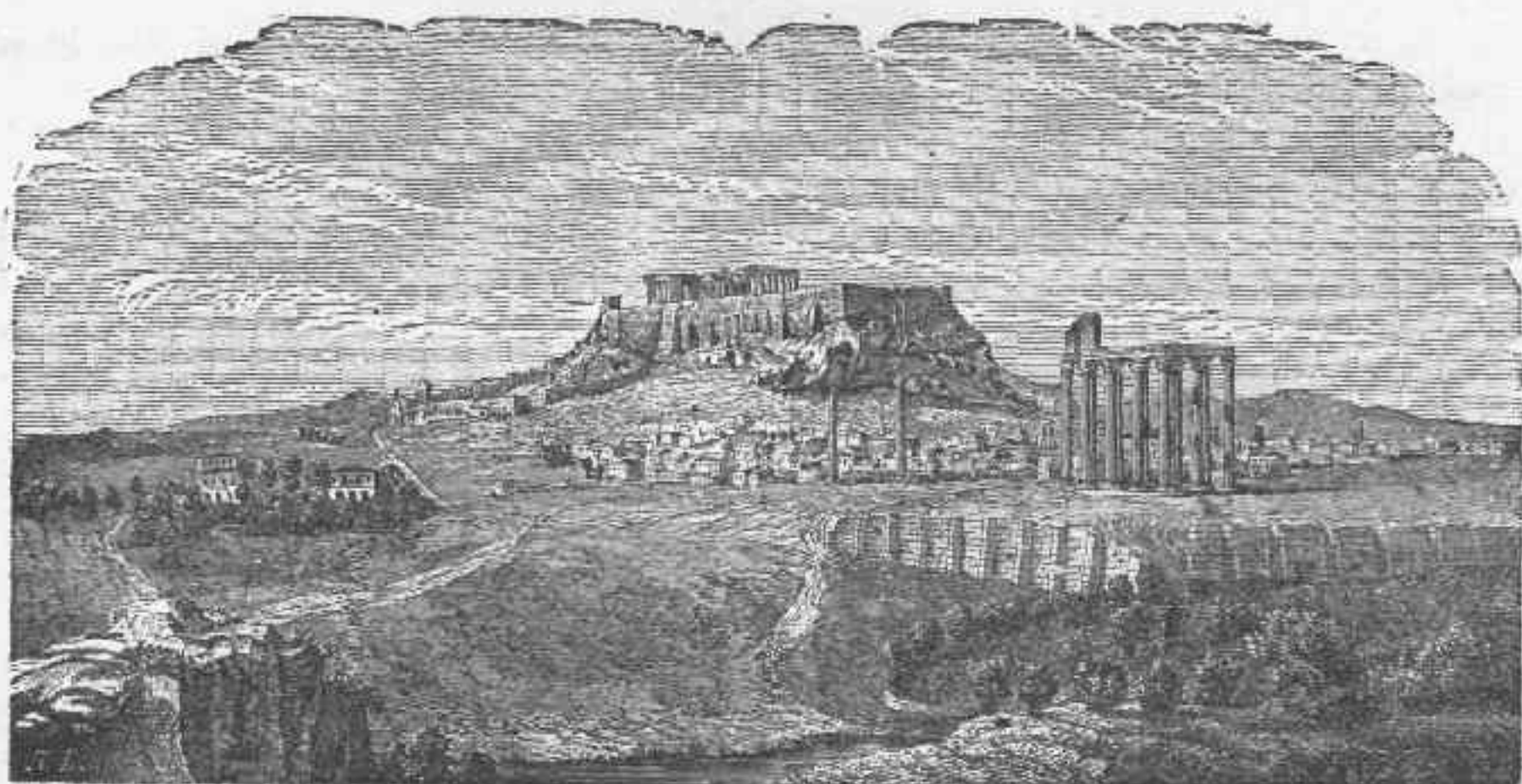

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ, 1866.

ΤΟΜΟΣ ΙΣ'.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 380.

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΕΝ ΑΜΕΡΙΚΗ.

(Συνέχ. καὶ τέλος. Ἰδε φυλλάδ. 378 καὶ 379.)

Β'.

Μεταξὺ τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ διδασκομένων μαθημάτων, πρῶτιστον πάντων θεωρεῖται τὸ τῆς θρησκείας· ἀλλ' ἐν Ἀμερικῇ δὲν διδάσκεται καὶ οὐ μόνον δὲν διδάσκεται, ἀλλὰ καὶ αὐστηρῶς ἀπαγορεύεται πρὸς τοὺς διδασκάλους ἡ μνεὶα δογμάτων ὁποιασδήποτε θρησκείας. Μόνη προσευχὴ ἐπιτρέπεται τὸ *Πάτερ ἡμῶν*. Ἐξ ἐναντίας ὀφείλουσι νὰ καλλιεργῶσι τὸ ἠθικὸν αἶσθημα, θεμελιούμενοι ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῆς φυσικῆς θρησκείας. Ἰδοὺ τί περὶ τούτου διαλαμβάνει ὁ νόμος τῆς Μασσασουσέτης, ὅστις ἰσχύει καὶ κατὰ πάσας σχεδὸν τὰς λοιπὰς Πολιτείας· « Οἱ διδασκαλοὶ ὀφείλουσι νὰ ἐνσταλάξωσι διὰ παντὸς τρόπου εἰς τὰς καρδίας τῶν νέων τὴν εὐσέβειαν, τὴν δικαιοσύνην, τὸ πρὸς τὴν ἀλήθειαν σέβας, τὴν ἔρωτα τῆς πατρίδος καὶ τὴν πρὸς πάντας τοὺς ἀνθρώπους ἀγάπην, τὴν νηφαλιότητα, τὴν φιλοπονίαν, τὴν σωφροσύνην, τὴν μετριοπάθειαν, τὴν ἐγκράτειαν καὶ πάσας τὰς ἄλλας ἀρετάς, αἵτινες κοσμοῦσι τὴν κοινωνίαν καὶ θεμέλια εἰσὶ τῆς πολιτείας. Ὀφείλουσι πρὸς τοῦτοις ν' ἀποδεικνύωσι πρὸς τοὺς μαθητὰς δι' ἐρμηνείας καταλλήλου εἰς τὴν ἡλικίαν αὐτῶν, πῶς

αἱ ἀρεταὶ αὗται τείνουσιν εἰς διατήρησιν καὶ τελειοποίησιν τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν, εἰς ἐμπέδωσιν τῶν ἀνεκτιμῆτων εὐεργετημάτων τῆς ἐλευθερίας καὶ εἰς ἐξασφάλισιν τῆς κοινῆς εὐδαιμονίας, καὶ πῶς τὰ ἐλαττώματα ἐξ ἐναντίας φέρουσιν ἀναποφεύκτως εἰς μεγίστας συμφοράς. » Κρίνοντας δὲ ἐκ τῶν καρπῶν πληροφορούμεθα ὅτι τὸ θυμμάσιον τοῦτο πρόγραμμα ἐφαρμόζεται ἀκριβῶς. Ἐν μὲν τῇ Εὐρώπῃ ἐπαναλαμβάνομεν κατὰ κόρον τὸν ἀφορισμὸν τοῦτον· « Καὶ αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος τὸν ὅπου ἀναπνέουσιν εἰς τὰ σχολεῖα τὰ παιδιὰ πρέπει νὰ εἶναι θρησκευτικὸς καὶ ἠθικὸς, καὶ ὅτι σχολεῖα ὅπου δὲν διδάσκεται ἡ κατῆχσις πρέπει νὰ θεωρῶνται ὡς τόπος ἀπωλείας. » Ἐν δὲ Ἀμερικῇ, λέγονται μὲν τὰ αὐτά, δοξάζουσιν ὅμως ὠφελιμώτερον νὰ διδάσκωνται τὰ δόγματα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἢ ἐν τῷ σχολείῳ· καὶ ἰδοὺ οἱ λόγοι.

Ἐν πρώτοις, λέγουσιν, ὅπου ἡ πολιτεία χωρίζεται ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας, τὰ σχολεῖα πρέπει νὰ ᾧσιν ὅλως διόλου λαϊκά, διότι τὸ λαϊκὸν κράτος συνέστησεν αὐτά. Ἐὰν ἀναμίξης εἰς τὸ σχολεῖον ἱερεῖς, ὀφείλεις νὰ ὑποκύψῃς εἰς τὰς ἀξιώσεις αὐτοῦ ἢ νὰ ἐπιβάλῃς τινὰς ὅρους· ἄρα διαπραγματεύεσθαι συνθήκην· ὥστε εἰν ἀποχωρήσῃ ὁ ἱερεὺς τὸ σχολεῖον καταστρέφεται. Πλὴν τούτου δὲν πρέπει νὰ προσβληθῇ ἡ ἰσότης τῶν θρησκευμάτων· τὴν δημοσίαν

διδασκαλίαν συντηροῦσιν αἱ κοιναὶ τῶν πολιτῶν πάντων συνεισφοραί· ἐὰν λοιπὸν προτιμήσῃς μίαν θρησκείαν ἀδικεῖς πάσας τὰς λοιπὰς, διότι δαπανᾷς τὰ χρηματὰ αὐτῶν εἰς διάδοσιν θανασίμου, κατ' αὐτὰς, πλάνης. Καὶ εἰς μόνος ἂν διχαρτυρηθῇ ἀνάγκη νὰ σεβασθῇ ἡ πολιτεία τὴν διχαρτύρησιν, διότι ἡ παρὰβίασις τῆς συνειδήσεως εἶναι ἀποτρόπαιον πρᾶγμα. Πλὴν τούτου συμφέρει εἰς τὴν θρησκείαν νὰ διδάσκηται εἰς τὰς ἐκκλησίας καὶ οὐχὶ εἰς τὰ σχολεῖα. Εἰς τὰ σχολεῖα, διδασκομένη μετὰ τῶν ἄλλων μαθημάτων, θεωρεῖται ὅπως καὶ τὰ λοιπὰ καὶ προξενεῖ μᾶλλον κόρον· ὁ μαθητὴς ἐπαναλαμβάνει τὸ περὶ αὐτῆς μάθημα δίδων προφανῇ σημεῖα στενοχωρίας, ἐνίοτε δὲ καὶ ὁ διδάσκαλος. Ὅστις παρέρρεθῃ εἰς μάθημα κατηχήσεως ἐπείσθη βεβαίως ὅτι ἡ ἐκ στήθους ἐπανάληψις γίνεται ὡς ἀπλῆ τις ἄσκησις τῆς μνήμης, καὶ ὅτι οὐδὲν θρησκευτικὸν αἴσθημα ἐμπνέει εἰς τὸν μαθητὴν. Ὅταν ὁμοῦς ἡ κατήχησις διδάσκηται ὑπὸ ἱερέως καὶ ἐν ἐκκλησίᾳ, τὸ μάθημα μεταλαμβάνει τοῦ ἱεροῦ χαρακτήρος καὶ τυχύτης καὶ ἐκεῖνου, καὶ χαράσσεται εἰς τὸν νοῦν τοῦ παιδίου διὰ θείας οὕτως εἰπεῖν σμίλης. Πρὸς δὲ τὸν λέγοντα ὅτι σχολεῖα ὅπου δὲν διδάσκηται ἡ θρησκεία εἰσὶν ἀντιθρησκευτικά· — Οὐχί, ἀποκρίνονται οἱ Ἀμερικανοί. Τὰ σχολεῖα τῆς γεωργίας, τὰ τῶν τεχνῶν, τὰ πανεπιστήμια δὲν ἀντιμάχονται εἰς τὴν θρησκείαν, διότι δὲν διδάσκονται ἐν αὐτοῖς τὰ θρησκευτικὰ δόγματα· δὲν εἶναι αὐτὸς ὁ σκοπὸς αὐτῶν. Ἐπίσης καὶ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα σκοπὸν ἔχουσι νὰ διδάσκωσιν εἰς τὰ παιδιά τὸ ἀναγινώσκειν καὶ γράφειν. Σεβόμενοι δὲ τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς θρησκείας δὲν ἀναμιγνύμεν τὴν θρησκευτικὴν διδασκαλίαν μετὰ τῶν συνήθων μαθημάτων, ἀλλ' ἀφίνομεν αὐτὴν εἰς τὰς οἰκογενεῖας καὶ τοὺς παρ' αὐτῶν ἐλευθέρως ἐκλεγόμενους ἱερεῖς. »

Τοσούτῳ δὲ φοβοῦνται οἱ Ἀμερικανοὶ μὴ δοθῇ πρὸς τὸν λαὸν ἡ παρ' αὐτῶν καλουμένη αἰρετικὴ (sectarian) ῥοπή, δηλαδή ἡ σφραγὶς τούτου ἡ ἐκείνου τοῦ θετικοῦ θρησκευματος, ὥστε ὁ νόμος ἀπαγορεύει ῥητῶς πρὸς πάντα ἱερέα ὁποιασδήποτε λατρείας, νὰ γίνῃ μέλος ἐπιτροπῆς ἀφορώσης τὰ τῆς παιδείας. Πλὴν δὲ τῶν Καθολικῶν, πᾶσαι αἱ μερίδες καὶ πᾶσαι αἱ αἵρέσεις ἐγκρίνουσι τὸ σύστημα τοῦτο. Οἱ Καθολικοὶ νομίζουσιν ὅτι ἐὰν ἐπιτραπῇ πρὸς τοὺς πρεσβεύοντας θρησκείαν, βάσιν ἔχουσιν τὴν τυφλὴν ὑποταγὴν εἰς τὰ ψηφίσματα πάπα εὐρισκομένου πολὺ μακρὰν τοῦ Ἀτλαντικοῦ, νὰ παρδεχθῶσι τοιοῦτο σύστημα, θέλουσιν ἐπὶ τέλους ἀποσκιρτήσαι, ὡς εὐρισκόμενοι εἰς συνάφειαν μετὰ θρησκείας ἀρχὴν ἐχούσης τὴν ἔρευναν.

Τῶν δὲ τέχνων τῶν Διαμαρτυρομένων ἡ θρησκευ-

τικὴ διδασκαλίᾳ γίνεται τὴν Κυριακὴν· θρυμάσιον ἀληθῶς σύστημα, καθ' ὃ ἄρχονται μὲν διδάσκοντες ἀπὸ τῶν πρώτων στοιχείων, φθάνουσι δὲ μέχρι τῆς ἐρμηνείας τῶν σπουδαιωτάτων ζητημάτων. Ὅσκις οἱ κοδομηταὶ ναὸς, προστίθεται καὶ εὐρύχωρος αἴθουσα (lectures room), εἰς ἣν συνέρχονται κατὰ Κυριακὴν τὰ παιδιά τῶν Διαμαρτυρομένων, ὁποιαδήποτε καὶ ἂν ᾖ ἡ αἵρεσις εἰς ἣν ἀνήκουσιν (*). Σημειωτέον δὲ ὅτι καὶ ἐνταῦθα οἱ ἱερεῖς ὑποχωροῦσιν εἰς τοὺς λαϊκοὺς. Καὶ γυναῖκες καὶ ἄνδρες ἐκ τῶν ἐγκριτωτέρων ἀμιλλῶνται τίς νὰ διδάξῃ τὰ μικρὰ παιδιά· τοιαύτην δὲ ἀμιλλὰν ἀφοσιώσεως δὲν ἐννοοῦμεν ἡμεῖς ἐν Εὐρώπῃ. Τὰ μέλη τῶν ἀνωτάτων δικαστηρίων, οἱ ἀρχηγοὶ τῶν πόλεων καὶ τῶν πολιτειῶν, οἱ στρατηγοὶ αὐτοὶ δὲν ἀπαξιοῦσι τὸ ταπεινὸν ἐπάγγελμα τοῦ διδασκάλου παιδίων. Ὅτε ὁ στρατηγὸς Ἀρρίσον ἐξελέχθη πρόεδρος τῶν Ὁμοσπόνδων Πολιτειῶν, ἐδίδασκεν εἰς σχολεῖα Κυριακῆς. Οὕτω δὲ ὁ χριστιανισμὸς, διδασκόμενος ὑπ' ἀνδρῶν μεμιγμένων εἰς τὰ τοῦ ἀστυκοῦ καὶ πολιτικοῦ βίου, ἀπεκδύεται παντὸς ἱερατικοῦ καὶ αἰρετικοῦ χαρακτήρος, γίνεται δόγμα ἠθικὸν θεμελιούμενον ἐπὶ πίστεως ζωηρᾷ μὲν, ἀλλ' εὐρείας, καὶ εἰσχωρεῖ καὶ εἰς τὰ τελευταῖα στρώματα τῆς κοινωνίας, χορηγῶν αὐτοῖς κρηπίδα στερεάν, ἀντέχουσαν καὶ εἰς δεινοτάτους σπασμούς. Τὰ σχολεῖα τῆς Κυριακῆς ἀποτελοῦσι μίαν τῶν ἐδράκων βάσεων τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν τῆς Ἀμερικῆς.

Καὶ μὴ νομίσῃ τις ὅτι τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα εἶναι ἐκεῖ ἀσθενές. Ἐξ ἐναντίας οὐδαμοῦ εὐρίσκεται γενικώτερον, βαθύτερον καὶ ἰδίως φιλανθρωπότερον. Τοῦτο βεβαιοῦσι πάντες οἱ περιηγηταί, ὁ δὲ Τοκβίλ καὶ προστίθῃσιν ὅτι ἡ πίστις εἶναι ἡ βάσις καὶ τὸ ἀντίρροπον τῆς ἀπεριορίστου ἐλευθερίας. Ταύτην δὲ τὴν ἰσχύϊν τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος εὐκόλως συμπεραίνομεν ἐκ τῶν χρηματικῶν οὐσιῶν. Αἱ ἐκκοῦσαι συνεισφοραὶ πρὸς μισθοδοσίαν τῶν ἱερέων ἀναδίδουσιν εἰς 150 καὶ ἐπέκεινα ἑκατομμύρια δραχμῶν κατ' ἔτος !

Διὰ τὰς τεσσαρακοντακτὴς χιλιάδας τῶν ὑπαρχόντων ναῶν ἐδαπνήθησαν 670 ἑκατομ. δραχμῶν· ἀνεγείρονται δὲ κατ' ἔτος 1,200 ναοὶ δυνάμει 50 καὶ 60 ἑκατομ. δραχμῶν. Προστιθεμένων δὲ καὶ 45 ἑκατομμυρίων, δαπανωμένων εἰς παντοῖα εὐσεβῆ

(1) Τρία ἑκατομμύρια παιδίων φοιτῶσιν, ὡς λέγεται, εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Κυριακῆς, διδάσκουσι δὲ τετρακόσιαι χιλιάδες ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. Ἐταιρίαι ἱερέων στέλλουσιν ἀνθρώπους εἰς πᾶσας τὰς πτωχὰς συνοικίας, ὅπως συνάγῃσι τὰ παιδιά, τῶν ὁποίων τὴν ἀγωγὴν ἀμελοῦσιν οἱ πατέρες. Σωτήριον τὸ ἔργον ! διότι προτιμότερον εἶναι νὰ φωτίζωμεν καὶ νὰ ἡθεποιώμεν τοὺς ζῶντας μετὰ ἡμῶν βαρβάρους, ἢ νὰ ἀγωνιζώμεθα νὰ μεταφυσώσωμεν τὰ φῶτα καὶ τὰ ἥθη εἰς τοὺς ἀντίποδας. Οἱ παρ' ἡμῖν βάρβαροι τοῦλάχιστον ἀκούουσιν, ἐννοοῦσι καὶ δὲν τρώγουσι τοὺς διδάσκοντας.

ἔργα, συμποσοῦται 250 ἑκατομμυρίων ποσόν, ἡ δὲ κτὼ περίπου δραχμῶν κατὰ κεφαλὴν ἀφιερωμένον ἰδίως εἰς τὰ τῆς λατρείας. Τοιούτῃ ἐλευθεριότητι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἀγγλίᾳ εἶναι ἄγνωστος. Κατ' αὐτὸν λοιπὸν τὸν τρόπον ὁ παντελής χωρισμὸς τῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς πολιτείας καὶ ὁ ὅλως λαϊκὸς χαρακτὴρ τῶν σχολείων, οὐ μόνον δὲν βλάπτουσι ἀλλὰ καὶ ἐνισχύουσι τὴν θρησκείαν, ὡς προστιθέμενοι αὐτὴν σύμμαχον εἰς τὴν αὐθόρμητον ἀνάπτυξιν τῆς ἰδίας ἐκάστου συνειδήσεως μετὰ τῆς ἀπολύτου ἐλευθερίας.

Πρὸ τινων ἐτῶν ἀπέτιον ἐλάχιστόν τι τίμημα (fees) οἱ διδασκόμενοι, διότι ἰδέα ἐπεκράτει, ὅπως καὶ πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης, ὅτι ἡ δωρεάν διδασκαλία ἡλάττου τὴν ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν παιδίων προθυμίαν τῶν γονέων· σήμερον ὅμως ἐκτρηγῆθη τὸ σύστημα τοῦτο, διότι ἐπέσθησαν ὅτι διὰ τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ τιμήματος μέγας ἀριθμὸς πτωχῶν οἰκογενειῶν δὲν ἔστελλον τὰ παιδία εἰς τὰ σχολεῖα. Πρώτῃ ἡ Πολιτεία τοῦ Νεοεβδόρακου ἔδωκε τὸ παράδειγμα τῶν ἐλευθέρων σχολείων (free schools) τὸ 1849. « Πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ παιδία, εἴπεν ἔν τινι ἐκθέσει ὁ K. Rice, πρέπει νὰ ἀποκτῶσι παιδίαν καὶ φῶτα καθὼς ἀναπνέουσιν ἀέρα καὶ ἥλιον, ἥτοι ἐλευθέρως καὶ ἄνευ τιμήματος. Πρώτιστον ἄρα καθήκον, ὡς καὶ πρώτιστον συμφέρον, ἔχει ἕκαστον ἔθνος νὰ συντελῇ εἰς τοῦτο διὰ παντὸς τρόπου. » Ἐκτοτε καὶ πᾶσαι αἱ λοιπαὶ Πολιτεῖαι ἐμιμήθησαν τὸ παράδειγμα τοῦ Νεοεβδόρακου.

Ἀπίστευτος εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν φοιτῶντων εἰς τὰ σχολεῖα ἀπὸ τῆς καταργήσεως τοῦ πρώτου συστήματος. Ἰδοὺ ἐλίγα τινὰ παραδείγματα· τὸ 1862 ἔτος 227,319 παιδία ἐφοίτων εἰς τὰ δημόσια σχολεῖα τῆς Μασαχουσέτης, ἥτοι 182 πρὸς 1000 ψυχάς, ἡ 1 μαθητῆς πρὸς 5, 4, τῆς Πολιτείας περιεχοῦσης 1,231,66 κατοίκους. Ἐν Νεοεβδόρακῳ ἐφοίτων τὸ 1862 ἔτος 892,550 παιδία, ἥτοι 230 πρὸς 1000, ἡ 1 πρὸς 4, 2, διότι ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων ἀνέβαινεν εἰς 3,880,735. Ἀλλ' ἡ ἐν Ὁίῳ ἀναλογία εἶναι πολὺ πλέον ἀξιοσημείωτος. Οἱ κάτοικοι αὐτοῦ ἦσαν τὸ ἔτος ἐκεῖνο 2,339,502, τὰ δὲ φοιτῶντα εἰς τὰ δημόσια σχολεῖα παιδία 723,669, ἥτοι 319 πρὸς 1000, ἡ 1 πρὸς 3, 2. Τοσούτῳ δὲ εἶναι τοῦτο ἀξιοθαύμαστον, καθόσον τὰ παιδία τὰ ἔχοντα ἡλικίαν διὰ σχολεῖον, ἀπὸ 7 μέχρι 13 ἐτῶν, λογίζονται συνήθως 140 πρὸς 1000· ἄρα οὐ μόνον ταῦτα, ἀλλὰ καὶ μικρότερα, ἀλλὰ καὶ πλέον ἡλικιωμένα φοιτῶσιν εἰς τὰ δημόσια σχολεῖα. Θυμιάζομεν δὲ ἔτι μάλλον, τὴν περὶ τὴν ἐκπαίδευσιν ταύτην σπουδὴν, συγκρίνοντας πρὸς τὰ γινόμενα ἐν Γαλλίᾳ. Κατὰ τὴν τελευταίαν ἐπίσημον ἐκθεσιν τῶν παιδίων, τῶν φοιτῶντων οὐ μόνον εἰς τὰ δημόσια ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἰδιωτικὰ σχολεῖα, ὁ ἀριθμὸς ἀνέβαινεν εἰς

4,336,368, ἥτοι 116 πρὸς 1000, ἡ 1 πρὸς 8, 6, τῶν κατοίκων συμποσομένων εἰς 37,382,225.

Εἶναι δύσκολον καὶ νὰ φαντασθῇ τις ὁποῖος ζήλος θερμίζει τοὺς Ἀμερικανοὺς ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ λαοῦ. Ἐὰν παραδείγματος χάριν εἴπῃ τις ὅτι ἡ δαίνα Πολιτεία, πόλις ἡ κώμη δὲν ἔχει σχολεῖα ἱκανά, εὐθὺς συντρέχουσι πάντες ὅπως ἤθελον συντρέξει ἵνα σθέσωσι πυρκαϊὰν ἀπειλοῦσαν νὰ κατακάψῃ τὰς οἰκίας αὐτῶν· ἀφιερῶσι δὲ οἰκειοθελῶς οἱ ἰδιῶται μεγάλας χρηματικὰς ποσότητας πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Ἡ Μασαχουσέτη δαπάνη κατ' ἔτος 7,600,000, φράγκα, τὸ Νεοεβδόρακον 24,500,000, τὸ Ὁίον 13,700,000, τὸ Μίσιγαν, ὑπὸ μόνον 749,113 κατοικοῦμενον, 11 ἑκατομμύρια, ἡ Καλλιφορνία 379,994 κατοίκους ἔχουσα, εἰς ὧν 35 περίπου χιλιάδες Σίναϊ, 2,500,000. Ἐὰν δὲ ἐξετάσωμεν τί δαπάνη οὐχὶ ἐκάστη Πολιτεία, ἀλλ' ἐκάστη πόλις θέλομεν ἀπορήσει ἔτι μάλλον· τὸ 1861 μόνῃ ἡ τοῦ Νεοεβδόρακου ἐδαπάνησεν 8 ἑκατομμύρια φράγκων, τὰ πλεῖστα ἐκπροκίρετικῶν συνεισφορῶν, ἐνῶ ἡ Γαλλία εἶχε σημειώσει τὸ 1863 ἐν τῷ προϋπολογισμῷ αὐτῆς δι' ἀπὸ τὴν ἐπικράτειαν 6,464,029. Αἱ χάριν τῆς διαδόσεως τῆς παιδείας προκίρετικαὶ τῶν Ἀμερικανῶν συνεισφοραὶ εἰσὶν ἀληθῶς ἀξιοθαύμαστοι. Τὸ παρὰ τὴν Βοστώνην πανεπιστήμιον ἔλαβεν ἐντὸς τεσσαράκοντα ἐτῶν ὑπὲρ τὰ πέντε ἑκατομμύρια φράγκων δωρεάν. Εἰς μόνος ἀφιέρωσεν εἰς τὴν σχολὴν τῆς νομικῆς 880,000 φράγκων, ἑτέρας τις εἰς τὸ ἀστεροσκοπεῖον 500,000· ἄλλος τρίτος ἔδωκε 380,000 πρὸς κατασκευὴν ἀκαδημίας ἐν Newburyport· ἔμπορος τις ἐν Νεοεβδόρακῳ ἐδαπάνησε δύο ἑκατομμύρια πρὸς σύστασιν γεωργικοῦ σχολείου ἐν τῇ μικρᾷ πόλει Utica καὶ καθεξῆς. Τίς δὲ ἤθελε πιστεύσει ὅτι κατὰ τὸν τελευταῖον ἐμφύλιον πόλεμον, ὅτε θησαυροὶ κατηναλώθησαν, ὅτε οὐ μόνον στρατοὶ διετρεφόντο ἀλλὰ καὶ τῶν στρατιωτῶν αἱ οἰκογένειαι διετρεφόντο πολλάκις ὑπὸ τοῦ ταμείου, ὅτε τέλος πάντων οἱ ἀντάρται διήρπασαν τὰ ἱερὰ χρήματα τῆς ἐκπαιδεύσεως, τὸ Νεοεβδόρακον καὶ ἠύξησε τὰς χάριν τῆς κοινῆς παιδείας δαπάνας; Δικαίως ἄρα ἔγραψεν ὁ ἀνώτερος ἐπιμελητὴς Randall ὅτι· « Αἱ θυσίαι εἰς ὅσας ὑπεβλήθημεν κατὰ τὰς προύσας περιστάσεις χάριν τῶν σχολείων δίδουσιν εἰς ἡμᾶς τὸ δικαίωμα νὰ καυχηθῶμεν δι' αὐτάς· διότι ποῖον ἄλλο ἔθνος, ἀναγκασθὲν ν' ἀφιέρῃ πάσας αὐτοῦ τὰς δυνάμεις εἰς ὑπεράσπισιν τῶν ἱερωτάτων αὐτοῦ δικαιομάτων, τῆς ἰδίας αὐτοῦ ὑπάρξεως, καὶ ὑποβληθὲν εἰς βαρυτάτους φόρους πρὸς διατήρησιν ἀναριθμήτου στρατοῦ, ἀφιέρῃ συγχρόνως καὶ εἰς τοῦ λαοῦ τὴν ἐκπαίδευσιν τοσούτῳ μεγάλῳ χρηματικῷ πυσά; Καὶ τί ἄλλο ἠνάγκασεν ἡμᾶς εἰς

ταύτας τὰς θυσίας, ἥ ἡ πεποίθησις ὅτι ἡ διάχυσις τῶν φώτων εἶναι ἀπαραίτητος εἰς ὑποστήριξιν τῶν ἐλευθέρων θεσμῶν, καὶ ὅτι ἡ ἐκπαίδευσις πάντων εἶναι ἡ βάσις τοῦ ἐνδόξου ἡμῶν πολιτεύματος; Ὁ λαὸς ἐνόησεν ὅτι ἀσφαλέςτατος τρόπος πρὸς ἐμπέδωσιν τοῦ θριάμβου αὐτοῦ εἶναι ἡ διδασκαλία καὶ ἡ ἀνένδοτος ἐνέργεια πρὸς ἐξάπλωσιν αὐτῆς. » Θαυμάσιοι τῶν λόγων, ἀποδεικνύοντες ὅτι εἰς κατάπαυσιν τῆς ἀνταρσίας δὲν ἤρκει μόνη ἡ σπάθη, ἀλλ' ἐχρειάζετο καὶ βιβλίον· ὅτι εἰς ἐξόντωσιν τῆς ἀνομίας ἀπητοῦντο καὶ φῶτα (1).

Εἰς εἶδομεν λοιπὸν τὸ σύστημα τῆς διοργανώσεως τῶν σχολείων ἐν Ἀμερικῇ, εἶναι ὅλως διάφορον τοῦ ἐν Εὐρώπῃ. Ἀντὶ διδασκάλων γεγηρακότων, ἔχουσι πανταχοῦ σχεδὸν νέας 18—25 ἐτῶν. Τὸ προσωπικὸν ἀνανεοῦται ἀνὰ πέντε ἔτη κατὰ μέσον ὅρον· ἄρρενα καὶ θήλας φοιτῶσιν ἀναμῖξ εἰς τὸ αὐτὸ σχολεῖον· ἡ κεντρικὴ κυβέρνησις οὐδεμίαν ἔχει ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν τῆς παιδείας· ἡ δημοσία συζήτησις καὶ ἡ ἐπενέργεια τῆς κοινῆς γνώμης διευθετοῦσι τὰ περὶ αὐτῆς· τὰς δαπάνας τῆς διδασκαλίας ψηφίζουσιν ἐλευθέρως καὶ κατ' εὐθείαν αὐτοὶ οἱ συνεισφέροντες· ἡ ἀνωτάτη καὶ ἡ μέση ἐκπαίδευσις ἐξαρτᾶται ἀπὸ τῶν ἰδιωτῶν, ἡ δὲ προκαταρκτικὴ ἐξ ἐναντίας ἐνισχύεται γενναίως καὶ παρ' ὅλων τῶν δημοσίων ἀρχῶν· ἡ θρησκευτικὴ διδασκαλία δὲν περιλαμβάνεται εἰς τὰ προγράμματα τῶν σχολείων.

Καὶ ἀμφιβάλλω μὲν ἂν τοιζύτη ὀργάνωσις εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ σήμερον δεκτὴ ἐν Εὐρώπῃ· ἀπαραίτητον ὅμως εἶναι νὰ παραδεχθῶμεν τὴν κυρίαν βάσιν. Ἀνέκαθεν ἡ Ἀμερικὴ ἐθεώρησε τὴν ἀγωγὴν τῶν λαῶν ἐκ τῶν πρώτων κλάδων τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας, ὡς καθήκον τῆς κοινότητος πρὸς πάντα τὰ μέλη αὐτῆς. Διδασκαλίαν καὶ διασποράν φώτων ἰδοὺ τὸ πρώτιστον καθήκον τῆς ἐξουσίας καὶ ἡ πρωτίστη δαπάνη. Ἐνῶ εἰς ἄλλα κράτη ἐδαπανῶντο ἄ-

φθονα χρήματα εἰς κατάρτισιν στρατῶν, καὶ στόλων καὶ εἰς ὠραῖσμον τῶν πόλεων οἱ Ἀμερικανοὶ ἐδαπάνων κατὰ προτίμησιν εἰς οἰκοδομὴν σχολείων καὶ μισθοδοσίαν διδασκάλων. Ἀκούομεν πολλοὺς εὐχομένους ὑπὲρ διοικητικῆς ἀποκεντρώσεως καὶ ὑπὲρ αὐτοδιοικήσεως· ἀλλ' ἂς πεισθῶσι τέλος ὅτι ἀδύνατον νὰ ἐπιτύχῃ τοιοῦτο σύστημα ἐὰν δὲν διασπαρῇ ἡ παιδεία, ὅπως ἐν Ἀμερικῇ, καὶ εἰς τὰς κατωτάτας τάξεις τῆς κοινωνίας. . . Μόλις συγκροτεῖται ἐν Ἀμερικῇ μία Πολιτεία, καὶ εὐθὺς ἰδρύονται σχολεῖα καὶ πολυπλασιάζονται καθόσον αὐξάνει καὶ ὁ πληθυσμός· ἡ ἐκπαίδευσις θεωρεῖται ἔργον ἐθνικόν, εἰς ὃ πάντες συντρέχουσι καὶ περὶ οὗ πάντες μεριμνῶσιν (4). Ἰδοὺ ἐξάριστον παράδειγμα τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ κινήσῃ εἰς Ἀμιλλαν τὴν Εὐρώπην.

ΠΑΡΑΒΟΛΗ ΤΟΥ ΕΚ ΓΕΝΝΕΤΗΣ ΤΥΦΛΟΥ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΝΝΕΟΚΩΦΟΝ.

Τὸ ζήτημα, ποῖα τις ἡ προτιμητέα κατάστασις, ἡ τοῦ ἐκ γεννητῆς τυφλοῦ ἢ τοῦ ἐννεοκώφου, ἐπησχόλησε πολλάκις τοὺς σοφοὺς, κατασταθὲν περιεργότατον, διότι εἰς τὴν λύσιν αὐτοῦ ἀνεμίσχθησαν καὶ τινες ἐκ τῶν πασχόντων.

« Κατὰ θεῖαν πρόνοιαν, λέγει ὁ Dufau, ἕκαστος αὐτῶν εἶναι εὐχарιστημένος εἰς τὴν κατάστασιν τοῦ προσπαθῶν νὰ βελτιώσῃ αὐτὴν τὸ κατὰ δύναμιν. Οὐδεὶς τῶν ἐκ γεννητῆς τυφλῶν συγκατατίθεται νὰ στερηθῇ, ἂν ᾔτο δυνατόν, τῆς ὁμιλίας ἵνα ἀποκτή-

(1) Ἡ περὶ τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως μέριμνα ἀνατίθεται ὑπὸ τοῦ ἐλληνικοῦ νόμου εἰς τὰς διοικητικὰς ἀρχάς, τὸν διευθυντὴν τῶν δημοτικῶν σχολείων καὶ τὰς ὑπὸ τῶν δήμων διοριζόμενας ἐπιτροπὰς. Πάντες οὗτοι ὀφείλουσι νὰ ἐπιθεωρῶσι τὰ σχολεῖα καὶ νὰ φροντίζωσι περὶ τῆς ἐπιδόσεως τῶν μαθητῶν καὶ τῆς τηρήσεως τῶν περὶ παιδείας ὠρισμένων· ἀλλ' αὐτοὶ αἱ διοικητικαὶ ἀρχαί, οὗτε ὁ διευθυντὴς τῶν σχολείων, οὐδὲ αὐτοὶ οἱ δημόται, τῶν ὁποίων τὰ τέκνα διδάσκονται, ἐκπληροῦσι τὸ καθήκον αὐτῶν. Εἶδομεν εἰς δημοτικὰ σχολεῖα αὐτῶν τῶν Ἀθηνῶν ἀναγινωσκόμενα ὑπὸ παιδίων βιβλία περιέχοντα πρῶτα ἔσχατα, ἅτινα ἐδίδοτο ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν διδασκάλων χάριν ἀργυρολογίας. Εἰς ἄλλου σχολείου τέμενος ὑπῆρχεν, ἴσως καὶ σήμερον ὑπάρχει, ἀναγεγραμμένον κεφαλαίως γράμμασι τὸ ἐξῆς διστιχόν·

« Τίμῃ εἰς τὸν διδάσκαλον καὶ δῶρα εἰς τὰς χεῖρας,

« Τότε νὰ ἴδῃς τὸν μαθητὴν πῶς γίνεται φαστήρας. »

Οἱ βουλευταὶ περιορίζονται εἰς ἀπαιτήσεις συστάσεως σχολείων, καὶ ἡ ἐξουσία εἰς διορισμοὺς διδασκάλων, χωρὶς νὰ ἐνθυμῶνται ὅτι « Οὐ τοῖς ψηφίσμασιν, ἀλλὰ τοῖς ἡθεσι καλῶς οἰκούνται αἱ πόλεις ». Ἡ φημιζομένη ἐπίδοσις τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν παιδείαν, γινεμένη ὅπως γίνεται, ἀποδίδει μᾶλλον ὀλεθρία εἰς τὴν Ἑλλάδα, μάρτυρες πρὸ πάντων αὐτὰ τὰ ἀπὸ τριῶν ἐτῶν διαδραματιζόμενα. Πολλάκις ἐθρηνηολογήθησαν τὰ περὶ τούτου ἐν τῇ Πανδώρα. Ὁρα πρὸ πάντων Τόμ. Γ'. σελ. 374.

Σ. ΠΑΝΔ.

(1) Ἀπαραλλάκτως ὡς οἱ Ἀμερικανοὶ καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἡμῶν πρόγονοι, θεωροῦντες τὴν παιδείαν θεμέλιον τῆς πολιτείας, ἐπεμελοῦντο δραστηρίως αὐτῆς καὶ μεταξὺ χρησιμωτάτων περιστάσεων. Ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι ἠναγκάσθησαν, ἕνεκα τῆς ἐπιδρομῆς τῶν βαρβάρων, νὰ μεταφέρωσιν εἰς Τροιζῆνα τὰς οἰκογενεὰς αὐτῶν, ἡ πόλις τῶν Τροιζηνίων ἔγραψε ψήφισμα ὅπως τὰ τέκνα τῶν προσφύγων διδάσκωνται δωρεάν. «Ὡς καὶ οἱ Ἀμερικανοὶ σήμερον, οὕτω καὶ τὸ πάλαι ὁ Ἀριστοτέλης ἤξιον κοινὸν μέλημα τὴν παιδείαν καὶ κοινὴν συμφορὰν τὴν περὶ ταύτης ἀδιαφορίαν. » Ὅτι μὲν οὖν τῷ νομοθέτῃ μέγιστα πραγματευτέον περὶ τὴν τῶν νέων παιδείαν, οὐδεὶς ἂν ἀμφισβητήσῃ· καὶ γὰρ ἐν ταῖς πόλεσιν οὐ γινώμενον τοῦτο βλέπεται τὰς πολιτείας. . . Αἰεὶ δὲ τῶν κοινῶν κοινὴν ποιεῖσθαι καὶ τὴν ἄσκησιν· ἅμα δὲ οὐδὲ χρὴ νομιζέειν αὐτὸν αὐτοῦ τινα εἶναι τῶν πολιτῶν, ἀλλὰ πάντας τῆς πόλεως· μόριον γὰρ ἕκαστος τῆς πόλεως· ἡ δ' ἐπιμέλεια πέφυκεν ἑκάστου μορίου βλέπειν πρὸς τὴν τοῦ ὅλου ἐπιμέλειαν. » (Πολ. Βιβ. Β', Κεφ. Α'). Ἀνάγνωθι καὶ τὴν ἐν τῷ Α' τόμῳ τῆς Πανδώρας (σελ. 373—383) πραγματείαν περὶ δημοσίας παιδεύσεως τοῦ Κ. Ιω. Α. Σούτσου, συμφωνοῦσαν πρὸς τὰ ἀνωτέρω κατὰ τὰς βάσεις καὶ τὰ συμπεράσματα. Σ. ΠΑΝΔ.